

Jorma Lehtosen
kotitalon pihaa
koristavan jyhkeän
merimetsoparis-
kunnan jalkojen
juuressa erottuvat
jäänteet juuri
syödyistä kalasta.

Lintuveistosten loppusilaus syntyy kemian keinoin

■ **Kuvanveistäjä Jorma Lehtonen luo persoonallisia lintuveistoksia pääasiassa pronssiin valamalla. Tärkeä roolinsa teosten viimeistelyssä on erilaisilla kemikaaleilla – ja saunalla.**

Arja-Leena Paavola

Lintujen sirous, keveys ja sulavat liikkeet saivat **Jorma Lehtosen** uppoutumaan siivekkäiden elämään jo pikkupoikana, jolloin hän kulki metsällä ja merellä isänsä kanssa. Yksityiskohtiin ulottunut kiinnostus johti pojan myös täyttämään lintuja. Työssä hän osoittautui poikkeuksellisen taitavaksi.

”Sain jo koululaisena lääninhallituksesta täyttämiseen tarvitut luvat, joita vaadittiin muun muassa siksi, että täytettyjen eläinten säilyttämiseen ja tuohyönteisiltä suojaamiseen käytettiin tuohon aikaan arsenikkia”, Lehtonen muistelee.

Vuosien varrella sivutyöstä lintujen täyttäjänä kertyi mukavasti tuloakin, kun

museot ja etenkin koulut kartuttivat koelmiaan.

Varsinaisen leipätyönsä ekonomin tutkinnon suorittanut Lehtonen teki muun muassa yritysjohton konsulttina. Elämä muuttui vuonna 1978, kun yllättäen iskenyt raju aivorunkoinfarkti vei miehen kuoleman partaalle. Tuolloin 46-vuotias Lehtonen selvisi koettelemuksesta, mutta joutui opettelemaan uudelleen kaikki taitonsa kävelemistä myöten.

”Olin aina ajatellut, että opettelen kuvanveistoa sitten eläkepäivinä. Kun sormeni alkoivat infarktin jälkeen taas totella, päätin, että enää en odota.”

Uuden taidon omaksuminen oli iso askel, sillä Lehtonen valitsi materiaalikseen metallin.

”Sen käyttö on vaativaa, eikä työtä pysty oppimaan kirjoista. Neuvoja sain tutustuttuani kuvanveistäjä **Heikki Häiväojaan**. Myöhemmin olemme tehneet yhdessä hautamuistomerkkejä, Häiväoja suunnitteli kivityön ja minä tein linnut.”

Pronssi juoksee hyvin

Lehtonen on käyttänyt teoksissaan pääasiassa pronssia, kuvanveiston vanhaa,

arvostettua materiaalia. Kuparipohjaisena metalliseoksena pronssilla on matalampi sulamispiste kuin raudalla, ja sen käsittely on siten rautametalleja helpompaa.

Veistäjän oman luonnehdinnan mukaan pronssia on hyvä työstää, se juoksee hyvin ja menee kohtuullisen helposti paikoilleen.

”Pronssi on erittäin vahva materiaali, jota voi hyvin muunnella oksideilla ja saada siten aikaan eri värejä. Mitä enemmän seoksessa on kuparia, sitä punaisempaa pronssi on. Pronssiin saa myös vihreän ja ruskean eri sävyjä ja tarvittaessa jopa mustaa”, Lehtonen kuvailee.

Taiteilijan toinen suosikkimateriaali on hopea.

”Siitä tekemäni veistokset ovat yleensä pienikokoisia jo siksi, että hopea on kallista. Kilohinta on parikymmenkertainen pronssiin verrattuna.”

”Täyttä hienohopeaa ja painoa kolmisen kiloa”, Lehtonen antaa kokeilla kahdesta lokista muodostuvaa teostaan.

Jorma Lehtonen kuuluu niihin harvoihin metallitöihin keskittyviin kuvanveistäjiin, jotka itse tekevät työn alusta loppuun aina valamiseen ja viimeiste-

➤ ➤ ➤

Kuvat: Arja-Leena Paavola

Lokkipari lentää Vantaan Hämeenkyllän hautausmaalla. Jorma Lehtosen veistos on nimeltään Valoon.

Etääntyvät linnut Hämeenkyllän hautausmaan muistokivessä kuvaavat vähitellen helpottavaa surua läheisen menettämisestä toivuttaessa, Jorma Lehtinen kertoo.

Arja-Leena Paavola

Jorma Lehtosen työhuoneesta löytyy työkalu poikineen. ”Joka pensselillä on oma käyttötarkoituksensa”, taiteilija sanoo.

lyyn asti. Veistäjän työ on fyysisestikin vaativaa, mikä näkyy miehen vankooissa käsivarsissa. Kesällä 80 vuotta täyttänyt taiteilija on tosin jo muutaman vuoden ajan antanut osan teoksistaan muidenkin valettavaksi.

Kemikaalien estetiikkaa

Jorma Lehtosen lintuhahmot ovat luonnollista kokoa. Siivekkäät on yleensä kuvattu jossakin lajille tyypillisessä puuhassa, esimerkiksi varpushaukka valmiina syöksymään saaliinsa kimppuun tai suokukot soitimella. Usein mukana on myös lintujen luontaista elinympäristöä.

Metallin kesyttämässä on omat nikkinsä, jotka oppii vain itse tekemällä, Lehtonen sanoo. Jopa monet työvälineet on valmistettava itse.

Jokaisen veistoksen ensimmäinen kappale tehdään vahasta, jonka veistäjä hankkii harkkoina.

”Samaa materiaalia, jota on pallojuu-
toissa. Lisäksi käytän mehiläisvahaa. Seoksen saa riittävän kovaksi sekoittamalla siihen sulatusvaiheessa parafiinia ja tarvittaessa vielä hartsia. Sormet sanovat, mitä tarvitaan.”

Perheen Vantaan-kodin yhteydessä sijaitsevassa työtilassa on valtava määrä erilaisia välineitä työn joka vaihetta varten. Kuten moni muukin taiteilija, myös Lehtonen on havainnut, ettei esimerkik-

si pensseleitä voi koskaan olla liikaa.

”Rautasahan terä muuten on erinomaisen työkalu höyhenpinnan tekemiseen.”

Kemikaalien avulla taiteilija pyrkii taivottamaan kulloinkin haluamansa esteettiset piirteet.

Kemikaalikäsittelyn tarkoituksena on aikaansaada pysyviä yhdisteitä, jotka kestävät vuosikymmeniä, kenties jopa satoja vuosia. Viimeiseksi veistos saa suojaakseen vahakerroksen. Ulos tarkoitettu veistos jätetään sisältä ontoksi tai täytetään polyuretaanilla, sillä lämpötilan vaihtelusta aiheutuva kondensoituminen saattaa särkeä teoksen.

Yleensä Lehtonen päästää teoksen käsitään vasta kolme, neljä kuukautta sen jälkeen, kun työ on valmistunut. Silloin veistoksen lopullinen ilme on tavallisesti jo nähtävissä.

Rikkimaksaa koipiin ja nokkaan

Kemikaalit odottavat työpöydälle levitettyissä sinappipurkeissa. Niistä löytyy muun muassa kaliumpolysulfidia eli rikkimaksaa.

”Lämmittämällä ja penslaamalla sitä linnun jalkoihin tai nokkaan saa aikaiseksi sopivan mustan pinnan”, kertoo Lehtonen, jonka mielestä paras lopputulos syntyy käyttämällä pieniä värisiirtymiä.

Yhdellä aineella saa hänen mukaansa tehtyä paljon. Etenkin rautakloridi on tär-

keä pronssin punaisten sävyjen aikaansaamiseksi. Mitä enemmän sitä kuumentetaan, sitä tummpi lopputulos on.

”Vihreää voi tehdä esimerkiksi laittamalla kuparia suolahappoon, harmaan sävyt saadaan sivelemällä oksaalihappoa veistoksen pintaan.”

Pronssiveistokset kehittyvät vuosien varrella, sillä ilmassa olevat hapettavat aineet muuttavat pinnan väritystä. Esimerkiksi harmaa saa usein lisää syvyyttä. Hopeasta valetut veistokset oksidoituvat nopeammin, jos huoneistossa on käytössä kaasuhella.

Pidemmän ajan kuluessa muodostuvaa kaunista, vihertävää sävyä kutsutaan kuparihomeeksi. Luonto pitää huolen oksidien kehittymisestä, ja aurinko ja sade edistävät vihreän värin muodostumista.

”Homeutumisprosessin” nopeuttamiseksi on keinonsa. Jorma Lehtonen panee omat veistoksensa joskus saunomaan.

”Kun saunassa heittää löylyä, oksidointiprosessi lähtee kosteudessa ja kuumuudessa käyntiin. Oikean vihreän saavuttamiseksi pintaa täytyy vuoroin harjata, kastella ja lämmittää.”

Liian innokkaat siivoojat saattavat sen sijaan saada aikaiseksi paljon haittaa. Määrällä rätilä pyyhkiminen voi pilata veistoksen, ja sen jälkeen se on käsiteltävä uudelleen. Lehtonenkin on saanut konservoitavakseen ”ylisiivottuja” veistoksia.

Veistoksella pitää olla sanottavaa

Taidejärjestöt pitävät Suomessa taiteellisen toiminnan tiukasti otteessaan. Ratkaisevassa asemassa on taideakatemian koulutus, jota Lehtosella ei ole, joten hänelle ei tule alan järjestöjen kautta jaettava tietoa julkisten teosten kilpailuista.

Lehtosen töiden ostajia ovatkin yksityiset henkilöt ja yritykset pääasiassa Pohjoismaista. Veistosten tilaajia on riittänyt, sillä ammattikoulutuksen puutteesta huolimatta hänen nimensä on alalla tunnettu.

Lintuaiheita käytetään nykyään runsaasti hautamuistomerkeissä, sillä lintu on vanha puhtauden vertauskuva ja ylöspäin kohoavana tärkeä kristinuskon symboli. Lintujen valmistaminen teollisena sarjatuotantona on myös kustannustehokasta.

Vaikka Jorma Lehtosenkin veistokset kaunistavat hautausmaita, ”lintutehtailu” herättää hänessä ristiriitaisia ajatuksia.

”Itse luon vain uniikkikappaleita. En edes pyri tekemään helppoa ja tuottavaa, vaan sellaista, millä on jotakin sanottavaa ja kerrottavaa.” □

Kirjoittaja on vapaa toimittaja.
arjaleena.paavola@gmail.com